

Oponentský posudek bakalářské práce Venduly Hrnčířové *Hláskosloví idiolektu mluvčí nejstarší generace na Náchodsku*

1. Koncepce práce

Cílem práce Venduly Hrnčířové bylo nahrát, přepsat a hláskoslovně analyzovat mluvu informátorky z nejstarší generace na Náchodsku. Pořízení nahrávek považuji za velmi důležité a záslužné, protože je v budoucnu bude případně možno použít i k dalším lingvistickým analýzám a hlavně je bude možno uchovat jako historický doklad pro budoucí generace. Zároveň to byl úkol značně časově náročný a pro bakalářkou práci i poměrně obtížný. Samotná bakalářská práce je rozdělena na teoretickou část, věnovanou dosavadní literatuře k tématu, a část praktickou, v níž autorka na základě poznatků i metodologického poučení, jež získala z teoretické části, postupně probírá jednotlivé hláskové jevy, které řadí primárně podle jejich teritoriální rozšířenosti. Tato struktura práce je tradiční a logická. V detailech ale není vždy úplně dotažená – některé pasáže nejsou v textu funkční (např. informace o velikosti náchodského okresu nebo o potoce, který protéká obcí, z níž informátorka pochází, s. 17), naopak některé kapitoly působí nedokončeně (např. 5.1.2) a také některé položky existující literatury by si zasloužily větší pozornost.

Hodnocení: A–B

2. Metodologie a zpracování dat

Metodologicky se autorka přidrží postupů, které jsou pro práce tohoto typu obvyklé, tedy pracuje s daty získanými dialektologickým přepisem nahrávek polořízených rozhovorů. Při jejich analýze vychází s drobnými modifikacemi z klasické literatury k tématu. Metody získávání dat i jejich zpracování jsou v práci poměrně přehledně popsány. Správnost přepisu nahrávek ale bohužel nemohu posoudit, protože jsem neměla k dispozici žádnou ukázkou, nezbyvá mi tedy, než v tomto směru autorce věřit.

Hlavním problémem práce je podle mého názoru to, že autorka, snad kvůli časové náročnosti přepisování nahrávek, evidentně neměla na vlastní hláskoslovnou analýzu dostatek času. V důsledku toho je analýza poměrně krátká, ne vždy dobře promyšlená a utříděná, ne vždy precizně formulovaná a v mnoha detailech sporná. To značně snižuje hodnotu jejích výsledků – ne ani tak proto, že by každý jednotlivý nedostatek byl sám o sobě velmi závažný, ale zejména proto, že jich je v praktické části práce nakumulováno hodně, a to v zásadě ve všech podkapitolách. Příklady: v podobě *prej* nejde o diftongizaci v základu slova (s. 24; zároveň z formulace „V základu slova je diftongizace nejčastěji provedena v dokladu *prej* (44) a *bejt* (26).“ není jasné, jestli jde opravdu o doklady, které mají největší procento diftongizovaných podob ze všech zachycených, nebo jen o tvary, které se v materiálu nejčastěji vyskytují); v tabulce na s. 25 se vůbec nepočítá s příponami a s koncovkami končícími na samohlásku; kapitola 5.1.3 pracuje jen s velmi hrubým členěním plnovýznamových slov na předponová a bezpředponová, ačkoli by bylo možno v existující literatuře najít inspiraci k lepší klasifikaci (navíc není vysvětleno, proč byla ze statistiky vynechána slova cizího původu a podle čeho byla míra cizosti posuzována); věta „Zvlášť komentujeme výrazy v neiniciální pozici.“ (s. 27) má jiný než zamýšlený význam; u adverbii nelze mluvit o koncovkách (s. 31), u tabulky na s. 33 není jasné, jestli se týká singuláru, plurálu nebo obojího (podobně u tvarů slova *paňi* na s. 34); v tabulkách věnovaných koncovkám adjektiv na s. 34–35 se nepočítá s koncovkami *-imi/-íma*; sloveso *vědět* nemá v přítomnosti kmenotvornou příponu (s. 35); o krácení v deminutivních příponách se pojednává částečně na s. 32 a částečně na s. 36, aniž by bylo jasné proč; na s. 38 se opakovaně mluví o asimilaci *f* po souhláskách, ačkoli jde o asimilaci před souhláskami, navíc se nerozlišuje, jestli jsou tyto souhlásky znělé, nebo neznělé (podobný problém s nerozlišováním mezi následující znělou a neznělou souhláskou, příp. samohláskou či pauzou, je i na s. 40); kapitola 5.4 na s. 42 začíná odstavcem shrnujícím poznatky převzaté z Běliče, není ale jasné, jestli dané jevy zaznamenala ve svém materiálu i autorka; o podobě *jennou* se pojednává zmateně na více místech; kapitola 5.5 je matoucí, protože se v ní na rozdíl od ostatních kapitol už nerozlišuje mezi více či méně regionálně omezenými rysy.

Otázky k obhajobě: Na s. 22 píšete, že se v práci v zásadě držíte struktury publikace Jančákových, ale ne úplně, protože „[p]ři realizaci našeho výzkumu jsme však narazili na určité problémy s členěním hláskoslovných znaků přesně dle této osnovy“. Tyto problémy ale nejsou specifikovány (náznak vysvětlení na s. 28 je formulován nepříliš srozumitelně) a to, jaké modifikace vyvolaly, je také popsáno jen vágně. Mohla byste to upřesnit při obhajobě?

Objevila se nediftongizovaná podoba slova *týden* pouze ve slovním spojení „*slovo a píseň týdne*“? Pokud ano, máte nějakou hypotézu, proč tomu tak bylo?

Na základě čeho řadíte číslovky mezi synsémantika (s. 25)?

Hodnocení: C

3. Práce s odbornou literaturou

Autorka v teoretické části stručně mapuje zejména starší i novější monografie, které pojednávají o severovýchodočeských nářečích. Oceňuji, že začíná už Šemberovým pojednáním z roku 1864, na druhou stranu některým položkám (např. Havránkovým *Nářečím českým*) věnuje v přehledu velmi málo prostoru a dál se o nich už nijak nezmiňuje, takže není jasné, zda pro ni vůbec byly nějak relevantní. Poněkud matoucí je začínat kapitolu o náhodském okrajovém úseku, tedy o vlastním tématu práce, citací z článku, který není zmíněn a zhodnocen v předchozím přehledu dosavadní literatury, a navíc se na něj ani nikde jinde v práci neodkazuje (s. 15). Ve shrnutí poznatků starších prací se navíc občas objevují nepřesnosti (např. „ve slovesných tvarech 3. os. pl. se uplatňují zakončení *-ou*, *-ej*, *-aj* namísto *-ejí*, *-ají* / *-ejí*, *-ají*“ – *-ou* se jen těžko může objevovat namísto *-ejí*, *-ají*, s. 11) nebo i nesprávné formulace (např. na s. 9 je podoba *kostelník* uvedena jako Šemberův příklad na krácení *i* v koncovkách), které autorka nijak nekomentuje, takže není jasné, zda pocházejí od původního autora, nebo od ní. Z obsahového hlediska je asi nejzávažnějším problémem, že autorka jen omezeně konfrontuje své výsledky s údaji z literatury: systematicky cituje v zásadě jen *Český jazykový atlas*. Na použitou literaturu se ale jinak v textu řádně odkazuje, byť odkazy na online zdroje nejsou z formálního hlediska úplně standardní. Závěrečný seznam by si zasloužil ještě jednu formální korekturu. Odkazy na práce Utěšeného (a Voráče) jsou zjevně špatně. Není také jasné, proč jsou některé tituly (např. Chromého kniha o protetickém *v-*) uváděny v seznamu prostudované literatury, když nejsou v textu práce nijak využity, i když by využity být mohly.

Hodnocení: B–C

4. Formální úroveň práce

I z čistě formálního hlediska je zřejmé, že dokončování práce probíhalo v určitém časovém stresu, byť je zároveň vidět, že se autorka snažila formálním nárokům dostát. Místy se ale objevují neobratné formulace, např. „dialekt, jakožto označení pro tradiční teritoriální dialekt“ (s. 9); „informátorka neměla problém interagovat na téměř jakákoliv témata“ (s. 19), „To se v nahrávkách vyskytuje v třiceti výskytech“ (s. 31); „Výslovnost skupiny *sh-* jako *sch-* byla ve všech pěti zaznamenaných dokladech vyslovena jako *sch-*“ a „Zánik koncového *-l* byl zaznamenán ve všech 88 případech, kde se původní koncové *-l* nevyskytlo.“ (obě s. 45); „Vzhledem k tomu, že jsme v tomto případě zachytili jenom několik výskytů deminutiv jak v zkrácené, tak v nezkrácené podobě, nelze jej tedy generalizovat.“ (s. 46). Množství překlepů a nevykorigovaných míst sice není takové, aby působilo zásadně rušivě, zároveň ale také není úplně zanedbatelné. Namátkou lze uvést např. „Hláskoslovné analýzy bude zahrnovat také statistické údaje [...]“ (s. 8); „Rozhovor s informátorkou začal otázkami týkající se [...]“ (s. 18); „[...] výslovnost s protezí u plnovýznamového slova *vakno* (5), který je důsledně vyslovován s protezí“ (s. 27); „dublety k běžně užívaným podobám shodných se spisovným jazykem“ (s. 40); „Mezi další rysy, které jsme zachytily v našich nahrávkách“ (s. 43); „na které nebyl v této práci již nezbyl prostor“ (s. 48).

Relativně hodně je nedostatků v užívání interpunkce, zejména velmi často chybí čárka za vloženou vedlejší větou, ale někdy chybí či přebývá i na jiných místech (např. „Mezi hláskové nářeční rysy, sdílené téměř všemi podskupinami svč. nářeční oblasti řadí“, s. 10; „Mezi rysy, které na

Náchodsko přesahují s menší intenzitou řadí typ [...]“, s. 15; „Mezi pravidla, která jsme použili patří“, s. 21; „Další pozicí diftongizace, kterou jsme sledovali je předpona vý-“, s. 25; „[...] diftongizuje méně důsledně, než v jiných pozicích“, s. 28, ad.). V práci najdeme i místa, kde se interpunkční nedostatky objevují v několika větách či souvětích za sebou: „V tomto případě je situace poněkud rozkolísanější, než u celočeských rysů. První sledovaný rys, výslovnost *c*, *č* místo *s*, *š* se nezachoval. Všechny pozice, kde by mohla proběhnout změna $s > c$ nebo $š > č$ zůstaly důsledně nezměněny.“ (s. 45).

Hodnocení: B–C

5. Celkové hodnocení

Vendule Hrnčířové se podařilo získat a zpracovat mnoho cenného materiálu, na jeho pečlivou analýzu a přesvědčivou prezentaci výsledků jí už ale pravděpodobně nezbyl čas. I přesto však její práce podle mého názoru splňuje nároky kladené na bakalářské práce. Proto ji doporučuji jako podklad k obhajobě a navrhuji hodnocení *dobře*.

V Rovinji 28. srpna 2024

Mgr. Alena Andrllová Fidlerová, Ph.D.